

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
(назва інституту, факультету, коледжу)

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
« _____ » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Громадська експертиза та громадські слухання»

для студентів

спеціальності	<u>231 Соціальна робота</u> (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	<u>першого (бакалаврського)</u> (назва освітнього рівня, ОКР)
освітньої програми	<u>231.00.01 Соціальна робота</u> (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації (за наявності)	_____ (назва спеціалізації)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1482/23
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціал)
« _____ » 2023 р.

Київ – 2023

Розробники:

Аліна ДУЛЯ, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти.

Викладач:

Аліна ДУЛЯ, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти.

Робочу програму розглянуто і затверджено:

На засіданні кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Протокол від 28.08.2023 р. № 16

Завідувач кафедри _____ (Тетяна ЛЯХ)

(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми) 231.00.01 Соціальна робота

(назва освітньої програми)

28.08. 2023 р.

Керівник освітньої програми _____ (Вадим СУЛЦЬКИЙ)

(підпис)

Робочу програму перевірено

____.____. 2023 р.

Заступник декана Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти _____

(підпис)

(Роман ПАВЛЮК)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Громадська експертиза та громадські слухання		
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	4	
Семестр	7	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	56	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	56	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – полягає у розвитку професійної компетентності студентів, сприяння у засвоєнні теоретичних знань, практичних умінь, формуванні високого рівня готовності до організації та проведення громадської експертизи та громадських слухань.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення із змістом та складовими системи заходів громадської експертизи та громадських слухань;
- опанування організаційно-методичних основ проведення громадської експертизи та громадських слухань;
- відпрацювання практичних навичок проведення громадської експертизи та громадських слухань;
- ознайомлення зі світовим досвідом здійснення громадської експертизи та громадських слухань.

Відповідно до Освітньо-професійної програми 231.00.01 Соціальна робота підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота таких загальних та спеціальних компетентностей:

- ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

- СК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.
- СК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.
- СК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.
- СК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу

3. Результати навчання за дисципліною:

Відповідно до Освітньо-професійної програми 231.00.01 Соціальна робота підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, дисципліна «Громадська експертиза та громадські слухання» забезпечує оволодіння такими програмовими результатами навчання:

- ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.
- ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.
- ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.
- ПРН 27. Вміння здійснювати соціальну експертизу, готувати рекомендації для прийняття управлінських рішень та проводити громадські слухання.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Модуль 1. Теоретичні основи громадської експертизи							
Тема 1. Поняття та мета громадської експертизи	8	4	4	-	-	-	-
Тема 2. Конституційно-правові види громадської експертизи	4	2	2	-	-	-	-
Самостійна робота 1.	14	-	-	-	-	-	14
Модульний контроль	2						
Разом	28	6	6	-	-	-	14

Модуль 2. Методи та джерела громадської експертизи							
Тема 3. Методи аналізу діяльності органів виконавчої влади та можливість їх використання при проведенні громадської експертизи	6	2	4	-	-	-	-
Тема 4. Джерела інформації для проведення громадської експертизи	4	2	2	-	-	-	-
Самостійна робота 2.	14	-	-	-	-	-	14
Модульний контроль	2						
Разом	26	4	6				14
Модуль 3. Алгоритм проведення громадської експертизи							
Тема 5. Планування та підготовка до проведення громадської експертизи	8	4	4	-	-	-	-
Тема 6. Процедура проведення громадської експертизи	8	4	4	-	-	-	-
Самостійна робота 3.	14	-	-	-	-	-	14
Модульний контроль	2						
Разом	32	8	8	-	-	-	14
Модуль 4. Процедура проведення громадських слухань							
Тема 7. Громадські слухання як форма взаємодії влади та громадськості	4	2	2	-	-	-	-
Тема 8. Особливості підготовчого процесу з організації громадських слухань	6	4	2	-	-	-	-
Тема 9. Процедура проведення громадських слухань	8	4	4				
Самостійна робота 4.	14	-	-	-	-	-	14
Модульний контроль	2						
Разом	34	10	8	-	-	-	14
Усього	120	28	28	-	-	-	56

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи громадської експертизи

Тема 1. Поняття та мета громадської експертизи (4 год.)

Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади. Складові експертизи діяльності органів виконавчої влади. Потенційні об'єкти громадської експертизи. Ініціатори та виконавці проведення громадських експертиз. Стандарти забезпечення якості громадської експертизи органів влади. Результати якісно проведеної громадської експертизи.

Основні поняття: експертиза, громадська експертиза, громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади, складові, органи виконавчої влади, інститут громадянського суспільства, інститут громадської експертизи.

Семінарське заняття 1. Участь організацій громадського суспільства в процесі вироблення державної політики (2 год.)

Семінарське заняття 2. Призначення громадської експертизи (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 4

Додаткові: 1, 3

Тема 2. Конституційно-правові види громадської експертизи (2 год.)

Громадська експертиза у сфері охорони здоров'я. Громадська екологічна експертиза. Громадська наукова й науково-технічна експертиза. Громадська антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади. Гендерно-правова експертиза. Прелімінарні громадські експертизи. Поточні громадські експертизи. Ретроспективні громадські експертизи.

Основні поняття: види, громадськість, громадські експертизи, органи виконавчої влади, Україна, громадський контроль.

Семінарське заняття 3. Види громадської експертизи (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 5

Додаткові: 4, 6

Модуль 2. Методи та джерела громадської експертизи

Тема 3. Методи аналізу діяльності органів виконавчої влади та можливість їх використання при проведенні громадської експертизи (2 год.)

Огляд методів збору даних. Особливості застосування в умовах кризи. Переваги та недоліки методів збору даних.

Основні поняття: кабінетне дослідження, спостереження, пряме вимірювання, інтерв'ю, інтерв'ю з ключовими джерелами інформації, фокус-групи, інформаційні системи, кейси.

Семінарське заняття 4-5. Характеристика методів збору даних (4 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3

Додаткові: 5, 7

Тема 4. Джерела інформації для проведення громадської експертизи (2 год.)

Правові та письмові документи. Офіційний інтернет-ресурс органу влади. Засоби масової інформації. Співробітники органу виконавчої влади, експерти та клієнти, як джерело інформації для проведення громадської експертизи.

Основні поняття: нормативно-правовий акт, аналітичний документ, організаційний документ, звітні документи органу влади, засоби масової інформації, органи виконавчої влади, експерти.

Семінарське заняття 6. Методи аналізу інформації, що використовує джерело (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3

Додаткові: 1, 5

Модуль 3. Алгоритм проведення громадської експертизи

Тема 5. Планування та підготовка до проведення громадської експертизи (4 год.)

Етапи планування та підготовки громадської експертизи. Правила та приклади визначення предмета та мети громадської експертизи. Запит на проведення громадської експертизи: порядок його складання та подачі.

Основні поняття: предмет, мета, експертиза, запит, експертна група, план громадської експертизи.

Семінарське заняття 7. План проведення громадської експертизи (2 год.)

Семінарське заняття 8. Запит на проведення громадської експертизи (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 3, 4

Додаткові: 1, 6

Тема 6. Процедура проведення громадської експертизи (4 год.)

Збір, узагальнення, аналіз даних, отриманих в результаті здійснення громадської експертизи. Підготовка експертних пропозицій. Порядок розгляду експертних пропозицій. Оприлюднення висновків експертизи для широкого загалу (медіа, громадяни, інші суб'єкти)

Основні поняття: аналіз даних, пропозицій, експертний висновок, експертиза, медіа, громадяни, засідання колегії органу влади.

Семінарське заняття 9. Підготовка експертного висновку (2 год.)

Семінарське заняття 10. Розгляд результатів громадської експертизи органом виконавчої влади (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3

Додаткові: 1, 5

Модуль 4. Процедура проведення громадських слухань

Тема 7. Громадські слухання як форма взаємодії влади та громадськості (2 год.)

Поняття та основні ознаки громадських слухань. Мета, предмет та принципи проведення громадських слухань. Рекомендації щодо обґрунтування тематики громадських слухань.

Основні поняття: громада, ініціативна група, громадські слухання, мета, предмет та принципи, громадський контроль, місцеве самоврядування.

Семінарське заняття 11. Особливості громадських слухань (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 4

Додаткові: 2, 3

Тема 8. Особливості підготовчого процесу з організації громадських слухань (4 год.)

Створення робочої групи. Визначення шляхів вирішення проблеми, що виноситься на слухання. Виконання плану заходів із підготовки громадських

слухань. Заходи з інформування громадськості щодо проведення громадських слухань. Розробка тимчасового регламенту та сценарію проведення громадського слухання.

Основні поняття: громадські слухання, плану заходів, медіа-план, сценарій громадського слухання.

Семінарське заняття 12. Підготовка громадських слухань (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2

Додаткові: 2, 5

Тема 9. Процедура проведення громадських слухань (4 год.)

Використання технічних засобів. Особливості проведення громадських слухань. Результативність громадських слухань. Голосування та документування слухань. Втілення у життя результатів громадських слухань.

Основні поняття: громадські слухання, технічні засоби, експерти, критерії, конструктивність, компроміс, стенограма і протокол.

Семінарське заняття 13. Робота з експертами, збір та обробка пропозицій від громадян та інших зацікавлених сторін (2 год.)

Семінарське заняття 14. Успішні приклади проведення громадських слухань в Україні (2 год.)

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2

Додаткові: 2, 7

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	2	2	4	4	5	5
Відвідування семінарських занять	1	3	3	3	3	4	4	4	4
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	3	30	3	30	4	40	4	40
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	66	-	65	-	78	-	79

Максимальна кількість балів: 288				
288:100=2,88. Студент набрав X балів; Розрахунок: X:2,88= загальна кількість балів.				

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Усі завдання виконуються у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файла з розширенням *.doc. Шрифт TimesNewRoman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. та подаються на підсумковому занятті відповідного модуля.

Самостійна робота 1. Теоретичні основи громадської експертизи

Завдання: познайомтесь із Глосарієм до курсу. Використовуючи його, запропонуйте/доповніть 10 визначень термінів із різних аспектів громадської експертизи, зробивши відповідне посилання на першоджерело.

Критерії оцінювання:

5 балів з них за:

- відповідність меті та змісту завдань роботи, повнота, логічність, послідовність – 2;
- відсутність помилок – 1;
- обсяг виконання завдань роботи – 1;
- оформлення роботи (порядок оформлення, технічна компетентність у оформленні матеріалів тощо) – 1.

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 5

Додаткові: 1, 3, 4

Самостійна робота 2. Методи та джерела громадської експертизи

Завдання: визначте основні методи дослідження, які використовуються при проведенні громадської експертизи діяльності органів влади та визначте переваги та недоліки таких методів.

Заповнити таблицю

<i>Метод</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>

Критерії оцінювання:

5 балів з них за:

- відповідність меті та змісту завдань роботи, повнота, логічність, послідовність – 2;
- відсутність помилок – 1;
- обсяг виконання завдань роботи – 1;
- оформлення роботи (порядок оформлення, технічна компетентність у оформленні матеріалів тощо) – 1.

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3

Додаткові: 1, 5, 7

Самостійна робота 3. Алгоритм проведення громадської експертизи
Завдання: сплануйте громадську експертизу діяльності органу влади (на вибір студента), описавши підготовчий та «польовий» етапи.

Вимоги до оформлення:

Обсяг роботи від 3 до 5 сторінок набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт TimesNewRoman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм.

Критерії оцінювання:

5 балів з них за:

- відповідність меті та змісту завдань роботи, повнота, логічність, послідовність – 2;
- відсутність помилок – 1;
- обсяг виконання завдань роботи – 1;
- оформлення роботи (порядок оформлення, технічна компетентність у оформленні матеріалів тощо) – 1.

Рекомендовані джерела:

Основні: 3, 4

Додаткові: 1, 6

Самостійна робота 4. Процедура проведення громадських слухань

Завдання: складіть поетапний план проведення громадських слухань.

Вимоги до оформлення:

Обсяг роботи 2 сторінки набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт TimesNewRoman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм.

Критерії оцінювання:

5 балів з них за:

- відповідність меті та змісту завдань роботи, повнота, логічність, послідовність – 2;
- відсутність помилок – 1;
- обсяг виконання завдань роботи – 1;
- оформлення роботи (порядок оформлення, технічна компетентність у оформленні матеріалів тощо) – 1.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 4

Додаткові: 2, 3

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль здійснюється у вигляді тестування в електронному курсі.

Студентам пропонуються тестові завдання у кількості 25 питань.

Види тестових завдань:

- Із вибором однієї правильної відповіді;
- Із вибором декількох правильних відповідей;
- На встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- Завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять) по пам'яті;

– Завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Критерії оцінювання:

Виконання тестових завдань – максимум 25 балів (виставляється автоматично програмою ADTester у електронному курсі).

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання – залік.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю – не передбачено навчальним планом.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., з них 28 год. – лекції, 28 год. – семінарські заняття, самостійна робота – 56 год., модульний контроль - 8 год.

М	Модуль I	Модуль II	Модуль III	Модуль IV
	Теоретичні основи громадської експертизи	Методи та джерела громадської експертизи	Алгоритм проведення громадської експертизи	Процедура проведення громадських слухань
К. б	66 балів	65 балів	78 балів	79 балів
Л	3 (1 бал)	2 (1 бал)	4 (1 бал)	5 (1 бал)
Теми лекцій	1-2. Поняття та мета громадської експертизи. 3. Конституційно-правові види громадської експертизи.	1. Методи аналізу діяльності органів виконавчої влади та можливість їх використання при проведенні громадської експертизи. 2. Джерела інформації для проведення громадської експертизи.	1-2. Планування та підготовка до проведення громадської експертизи. 3-4. Процедура проведення громадської експертизи.	1. Громадські слухання як форма взаємодії влади та громадськості. 2-3. Особливості підготовчого процесу з організації громадських слухань. 4-5. Процедура проведення громадських слухань.
Теми семінарських	1. Участь організацій громадського суспільства в процесі вироблення державної політики. 2. Призначення громадської експертизи. 3. Види громадської експертизи. (33 бали)	1-2. Характеристика методів збору даних. 3. Методи аналізу інформації, що використовує джерело. (33 бали)	1. План проведення громадської експертизи. 2. Запит на проведення громадської. 3. Підготовка експертного висновку. 4. Розгляд результатів громадської експертизи органом виконавчої влади. (44 бали)	1. Особливості громадських слухань. 2. Підготовка громадських слухань. 3. Робота з експертами, збір та обробка пропозицій від громадян та інших зацікавлених сторін. 4. Успішні приклади проведення громадських слухань в Україні. (44 бали)
СР	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
МКР	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	Модульна контрольна робота 4 (25 балів)
	Розрахунок	288:100=2,88. Студент набрав X балів; Розрахунок: X:2,88= загальна кількість балів.		

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова)

1. Громадські слухання : практич. посібн. / за ред. М. Д. Городка. Київ : Міжнародний республіканський інститут, 2016. 112 с.
2. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади : навч. посіб. Київ : Макрос, 2011. 200 с.
3. Лациба М., Хмара О., Орловський О. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: крок за кроком Київ : Агентство «Україна», 2010. 96 с.
4. Наливайко Л. Р., Савченко О. В. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : монографія. Київ : «Хай-Тек Прес», 2017. 276 с.
5. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові види громадської експертизи в Україні. *Експерт: Парадигми юридичних наук і державного управління*. 2018. № 2. С. 67–76.

Додаткова

1. Буткова О. Я. Стан конституційно-правового регулювання громадської експертизи в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 2. С. 22–30. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.03>.
2. Букіна Т. В., Лазарева А. О., Губа М. І. Громадські слухання як форма взаємодії влади та громадськості: теоретичні аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 4. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2043> (дата звернення: 29.07.2022). doi: [10.32702/2307-2156-2021.4.31](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.4.31)
3. Грузд М. В. Активізація участі громадськості в управлінні розвитком об'єднаних територіальних громад. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2022. № 25(53). С.572–65.
4. Гусяк М., Свешнікова М. Гендерно-правова експертиза законів як джерел публічного і приватного права. *Вишеградський журнал з прав людини*. 2021. № 1. С. 149–153.
5. Лях Т. Л., Спіріна Т. П., Лехолетова М. М. Методи оцінки територіальною громадою власних потреб. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. 1(50). С. 178 –181. doi: [10.24144/2524-0609.2022.50.178-181](https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.178-181).
6. Нестерович В. Ф. Удосконалення правового регулювання проведення громадської експертизи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Є.В. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1. С. 45–54.
7. Швед, О., Лях, Т. Досвід моніторингу та оцінки державної соціальної програми протидії торгівлі людьми в Україні силами громадського суспільства. *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*. 2021. Вип. 4. С. 40–52.

9. Додаткові ресурси (за наявності)

Електронний курс на сайті: <https://elearning.kubg.edu.ua>